

Gespreksnotitie voor het rondtafelgesprek van de Vaste Commissie voor Justitie en Veiligheid op 25 september 2019

Geachte leden van de Vaste Commissie,

Slachtofferhulp Nederland dankt u voor de uitnodiging om deel te nemen aan het rondtafelgesprek over slachtofferbeleid. Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid om hieraan een bijdrage te leveren.

1. Slachtoffers en de media

De media hebben een belangrijke maatschappelijke rol door hun berichtgeving over misdrijven, de opsporing en de strafrechtelijk procedures. Zij dragen ook vaak bij aan het zichtbaar maken van slachtoffers en nabestaanden door hun een stem te geven. Hierdoor wordt met regelmaat ook onder de aandacht gebracht tegen welke problemen slachtoffers en nabestaanden soms aanlopen. Uiteraard zijn lang niet alle slachtoffers en nabestaanden gediend van media-aandacht. Het is dan ook aan de journalistiek om hiermee rekening te houden en dan de nodige terughoudendheid te betrachten. Het is echter onontkoombaar dat slachtoffers en nabestaanden media-aandacht moeten dulden.

Sociale media

In het huidige tijdsgewricht komt daar nog bij dat zij ook kunnen worden geconfronteerd met ongewenste berichtgeving via sociale media. Begin 2019 heeft Slachtofferhulp Nederland middels de bewustwordingscampagne '#socialslachtoffer' gebruikers van sociale media opgeroepen om te stoppen met het posten van kwetsende opmerkingen over slachtoffers en nabestaanden van verkeersongevallen, misdrijven en rampen. Hiernaast worden slachtoffers van verkeersongevallen ongevraagd gefilmd of gefotografeerd. Het is wenselijk dat het eenvoudiger wordt om ernstige inbreuken op de privacy van slachtoffers en nabestaanden, bijvoorbeeld geplaatste foto's, van sociale media te verwijderen. In het verlengde hiervan is het ook wenselijk dat er onderzoek komt naar de vraag of het fotograferen of filmen van slachtoffers van verkeersongevallen strafbaar gesteld moet worden in Nederland.

Namens de familie

In ernstige gewelds- en zedenzaken die veel media-aandacht doen ontstaan worden slachtoffers en nabestaanden meestal bijgestaan door een casemanager van Slachtofferhulp Nederland. De casemanager adviseert hun ook over omgang met de media. Op initiatief van Slachtofferhulp Nederland is inmiddels *Namens de Familie* in het leven geroepen. *Namens de Familie* helpt slachtoffers, nabestaanden en achterblijvers bij het omgaan met de media, zodat zij zich kunnen focussen op wat voor hen op dat moment echt van belang is. *Namens de Familie* werkt met media-adviseurs die ervaring hebben met crisiscommunicatie, woordvoering en met de media en worden gekoppeld aan een familie. Het gaat

vooral nog om een pilot die loopt tot begin 2020. Een behoorlijk aantal nabestaanden en achterblijvers is via dit initiatief al geholpen. Vermeldenswaard is dat ook de media *Namens de Familie* weet te vinden. Zo is het al in een aantal gevallen gelukt om de media bepaalde schokkende beelden voor slachtoffers en nabestaanden niet meer te laten uitzenden.

Privacy van slachtoffers en nabestaanden

Dat de ervaring van slachtoffers en nabestaanden met de media niet altijd positief is, blijkt wel uit de aanleiding van dit rondetafelgesprek. Dat het in de zaak-Van den Hurk tot een kort geding moest komen is triest. Het probleem van deze zaak begint echter bij de rol die het openbaar ministerie en politie hierbij hebben gespeeld. Dat de nabestaanden niet zijn betrokken bij de afspraken die zijn gemaakt met de betrokken journalist is niet alleen schrijnend, maar ook in strijd met het beginsel dat zo veel mogelijk vermeden moet worden dat een strafzaak extra leed toebrengt aan slachtoffers of nabestaanden (secundaire victimisatie). Een en ander is des te verwonderlijker als in ogeschouw wordt genomen dat de journalist niet alleen heeft meegelopen met het onderzoek, maar ook inzage heeft gekregen in het dossier van de strafzaak. Deze inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de nabestaanden staat in schril contrast met de wijze waarop het openbaar ministerie soms omgaat met verzoeken van slachtoffers en nabestaanden om kennis te mogen nemen van dossierstukken. Ondanks dat zij ingevolge artikel 51b van het Wetboek van Strafvordering recht hebben op kennisneming van deze stukken, wordt hier over het algemeen nogal terughoudend mee omgegaan door het openbaar ministerie en wordt in sommige gevallen eenvoudigweg niet gereageerd op een dergelijk verzoek om kennisneming.

Slachtofferhulp Nederland acht het van groot belang dat het openbaar ministerie en politie transparant zijn jegens slachtoffers en nabestaanden indien er informatie aan de media wordt verstrekt over de strafzaak. De bescherming van de persoonlijke levenssfeer dient hierbij nadrukkelijk te worden meegewogen. Om hun belangen in dit verband te kunnen bepleiten dienen zij ook altijd bij de besluitvorming te worden betrokken indien hun privacy in het geding is.

Slachtofferhulp Nederland vindt het positief dat, zoals verwoord in de brief van de minister van Justitie en Veiligheid van 11 juni 2019 (*Kamerstukken II 2018/19, 33552, nr. 53*), politie en openbaar ministerie stappen zetten die erop zijn gericht bij voorlichtingsactiviteiten het belang van slachtoffers en nabestaanden te beschermen.

2. Positie van het slachtoffer in de strafrechtketen

Hoewel Slachtofferhulp Nederland niet is uitgenodigd om deel te nemen aan het deel van het rondetafelgesprek over de positie van slachtoffers in de strafrechtketen, willen wij in dit verband toch graag het een en ander (opnieuw) onder de aandacht van de leden van de Vaste Commissie brengen.

Versterking procedurele rechten van het slachtoffer

Zonder af te willen doen aan het belang van de verbeteringen die tot stand zijn gebracht door de Wet implementatie van de EU slachtofferrichtlijn, de Wet affectieschade en het aankomende Wetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten, dient de positie van het slachtoffer naar de mening van Slachtofferhulp Nederland fundamenteel te worden verbeterd. Het is spijtig dat dit bijvoorbeeld niet is gebeurd in het kader van de Modernisering van het Wetboek van Strafvordering. Nu wordt er gefragmenteerd gesleuteld

aan de positie van het slachtoffer, terwijl er naar de mening van Slachtofferhulp Nederland beter een samenhangende verbetering tot stand zou kunnen worden gebracht.

Dit zou kunnen worden bereikt door het slachtoffer een sterkere procedurele positie te geven in de strafrechtelijke procedure, zowel tijdens het vooronderzoek als tijdens het onderzoek ter terechtzitting. Slachtofferrechten zullen dan niet langer vrijblijvend zijn en het slachtoffer kan dan ook werkelijk opkomen voor zijn rechten. Hiervoor wordt verwezen naar de adviezen die de laatste jaren zijn ingebracht in het kader van de Modernisering van het Wetboek van Strafvordering en die ook als bijlage bij deze notitie zijn gevoegd.

Afdwingbaarheid slachtofferrechten

De uitvoering van slachtofferrechten laat in de praktijk vaak te wensen over. Dit heeft er voor een belangrijk deel mee te maken dat deze rechten niet of niet goed afdwingbaar zijn. De uitvoering van slachtofferrechten is daardoor afhankelijk van de welwillendheid van (de individuele medewerker van) politie en openbaar ministerie. Uw Kamer heeft in dit verband reeds een motie aangenomen, waarmee aandacht voor de afdwingbaarheid van slachtofferrechten is gevraagd (*Kamerstukken II 2017/18, 33552, nr. 45*). Slachtofferhulp Nederland heeft in dit verband twee concrete voorstellen:

1. Er dient voor het slachtoffer de mogelijkheid tot handhaving van zijn rechten te komen, indien deze niet worden toegekend. Zo zou het slachtoffer bijvoorbeeld de rechter-commissaris moeten kunnen vragen om bepaalde beschermingsmaatregelen toe te kennen, indien politie of openbaar ministerie hiertoe niet overgaan.
2. Er zou ook voor het slachtoffer een algemeen artikel in het Wetboek van Strafvordering dienen te worden opgenomen, zoals dat ook voor de verdachte bestaat (artikel 359a), waarmee de zittingsrechter vormverzuimen in het vooronderzoek ten aanzien van het slachtoffer kan sanctioneren. Dit zal wellicht niet vaak vergaande gevolgen hebben, maar de enkele constatering door de zittingsrechter dat openbaar ministerie of politie de rechten van het slachtoffer heeft geschonden, zal voor een slachtoffer een zekere erkenning opleveren. Bijvoorbeeld als bepaalde informatierechten niet zijn nageleefd. Tevens zal van de mogelijkheid tot sanctionering een preventieve uitgaan.

Bescherming

Als gevolg van de EU-Richtlijn is er meer aandacht gekomen voor bescherming van slachtoffers. Dit heeft geleid tot invoering van de zogenoemde Individuele Beoordeling en is het recht op beschermingsmaatregelen in de wet neergelegd. De praktijk laat ook in dit geval zien dat het toekennen van bepaalde rechten aan slachtoffers nog niet leidt tot goede uitvoering daarvan. We kennen allemaal de recente voorbeelden en de afschuwelijke gevolgen, omdat slachtoffers onvoldoende werden beschermd, ondanks dat zij daar bij de politie op hadden aangedrongen. Ook uit een recent WODC-onderzoek blijkt dat de uitvoering van beschermingsmaatregelen te wensen overlaat (T. Fischer, I. Cleven, S. Struijk & W. Roggeveen, *Handhaving en veiligheid bij strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden ter bescherming van slachtoffers*, 2019).

Slachtofferhulp Nederland acht het van het grootste belang dat de bescherming van slachtoffers hoge prioriteit krijgt. Hierbij dienen politie en openbaar ministerie de signalen van slachtoffers en degene die

hen bijstaan serieus te nemen. Van groot belang is dat de besluitvorming over het al dan niet nemen van beschermingsmaatregelen transparant is en dat het slachtoffer hierbij nauw wordt betrokken.

Doorlooptijden

Tenslotte wil Slachtofferhulp Nederland een opmerking maken over de doorlooptijden in strafzaken. Wij merken dat de doorlooptijden enorm oplopen, met name bij (dodelijke) verkeersongevallen. Een wachttijd van meer dan twee jaar komt steeds vaker voor. Slachtofferhulp Nederland wil erop wijzen dat dergelijke doorlooptijden voor slachtoffers en nabestaanden een zeer negatieve uitwerking hebben op herstel en rouwverwerking, zeker wanneer ook vooraf op geen enkele wijze wordt voldaan aan informatievoorziening in de vorm van de verstrekking a een dossier of een gesprek met de officier van justitie.

Schadevergoeding

Een zorgenkindje blijft nog altijd de behandeling van de vordering tot schadevergoeding van het slachtoffer door de strafrechter (vordering benadeelde partij). Hoewel er op dit terrein wel enige verbetering waarneembaar is, blijft het moeizaam. Strafrechters gaan nog altijd zeer wisselend om met de vordering tot schadevergoeding. Regelmatig worden vorderingen om onduidelijke reden niet toegewezen of vorderingen smartengeld zonder motivering door de strafrechter 'gematigd'. Er is geen peil op te trekken. Dit is voor slachtoffers onbegrijpelijk en het is door de rechtshulpverlener niet aan slachtoffers uit te leggen. Slachtofferhulp Nederland vroeg voor dit probleem eerder dit jaar reeds aandacht. Wij vinden daarom dat de strafrechters hun beslissingen over de vordering benadeelde partij beter dienen te motiveren. Dit kan bijvoorbeeld worden bevorderd doordat de Minister hierover met de Raad voor de Rechtspraak in gesprek gaat. Mocht dit niet tot het gewenste resultaat leiden, dan zou de motiveringsplicht in de wet kunnen worden aangescherpt.

Slachtofferhulp Nederland is samenvattend van mening dat de uitvoering van slachtofferrechten beter moet. Dit dient niet afhankelijk te zijn van de bereidwilligheid van politie en openbaar ministerie. Het slachtoffer moet daarom sterkere procedurele rechten krijgen en slachtofferrechten dienen afdwingbaar te zijn.

Bijlagen: 3